

A SZINÉSZ.

DRAMOLETTE.

IRTA

PINTÉR KÁLMÁN.

(Előadták először a kecskeméti színházban 1886.
márczius 6.)

*Tiszteletes Detény István tanár
tiszteletére jelént*

KECSKEMÉT,
NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓNÁL.

1886.

Szo

S z e m é l y e k :

R é t i , v á r o s i t a n á c s o s .

G i z e l l a , l e á n y a .

B e l é n y e s i , s z i n i g a z g a t ó .

Á k o s , u n o k a ö c s c s e .

B a l l a , s z i n é s z .

I l o n , l e á n y a .

H a m a r i , s e g é d s z i n é s z .

T ö r t é n i k e g y v i d é k i v á r o s b a n .

Szin: kertre nyiló előszoba; balra Réti, jobbra Balla lakosztályába nyiló ajtók.

I. jelenet.

Gizella, később Ilon.

Giz. *(egy asztalnál divatlapokat forgat)*
Soká nem tarthat így; hiszen egész
Sirbolt a házunk két nap óta már!
Négyünk között magam vagyok beszédes
Biztatva, vigasztalva egyre-másra,
Mig majd reám is átcsap a ború,
Aztán sirunk, panaszkodunk közösen
A semmiségen. Szép lesz, mondhatom . . .

(Ilonhoz, ki a jobboldali ajtón jön)

Jó reggelt édesem. Jer csak hamar,
Segítsd a tervemet, mely arra czéloz,
Hogy megbéküljön végre már atyád.

Ilon. Jó szived súgja, hogy légy vigaszom
S áltasd magad s engem, bár ismered
Atyám vasjellemét, mely hajthatatlan,
S a sérelemre válasz: megvetése.

Nincs itt vigasz, Gizellám; oda mind :
 Az édes álom, csillogó remény,
 Boldog szerelmem üdve, édene,
 Mind, mind e sorsnak áldozatja lett,
 S az én jövőm : lemondás.

Giz. Lásd, Ilon,
 Kesergés nem segít; itt tenni kell
 Gyorsan, rögtön, azonnal —

Ilon. S mit teszesz?

Giz. Mit? hm . . . Talán mosolygasz majd a terven,
 Oly gyermekesnek látszik; ámde én
 Bizom magamban, érted-é: magamban!
 Tőled csak annyit kérek, hagyd a bút,
 S az öreget kéréssel vedd körül.

Ilon. Már megtevém, s ha nem használ, az annyit
 Jelent, hogy újabb próba kárba vesz.

Giz. S ha én nyakába fonva két karom
 Daczos szemébe esdeklőn tekintek,
 Csókot lehellek ránczolt homlokára,
 S ha ez kevés, meghajtom térdemet
 És a leánysziv minden erejével
 Könyörgök áldást a szép mátkapárra:
 Reád s Ákosra? — nos akkor, Ilon, nos? . . .

Ilon. Mily jó vagy! Oh mi kár, hogy szereteted
 Szelid heve rideg sziklához ér,
 Melyből soh'sem fakaszthat az virágot.
 E szikla, lásd, atyám határzata.
 Én ismerem szivének dobbanásit;
 Mellette nőttem föl, miként a szikla
 Tövén egy szál virág; osztottam is

Giz. Oh, bizon komoly!

Ha látná ön, miként dül-fül magában,
Majd meg keserves arcot ölt sohajtva;
Nem izlik semmi, nem talál helyet,
Szóval: ki van forgatva.

Ákos. Ejnye no,

Ki hitte volna? hisz' csak semmiség,
Min összekaptak. Persze mind a kettő
Nyakas legény, s ha szóra szó kerül,
A perpatvar kitör s kész a harag.
Pedig vagy harmincz éve vannak együtt,
Pályára együtt léptek, és a sorsuk
Azóta egy volt; a nemes barátság
Kárpótolá éltök hiányait.

És ime, egy váratlan pillanat
Heves fölindulásba hozza őket,
S felejtik, hogy kik ők egymásnak. Oh
Pedig nem tudnák egymást nélkülözni.

Ilon. Már, fájdalom, tudják is; legalább
Atyám úgy készül. Azt határozá:
Örökre búcsút mond a szinfalaknak.

Ákos. Ilon, komoly beszéd volt ez?

Ilon. Komoly,
Komoly, barátom; úgy mondtam, a hogy
Lelkembe érkezett a bús tudat.

Ákos. Nem, nem lehet; hisz' ez hallatlan —

Giz. Úgy van

Pedig; mert Balla bácsi szüntelen
Ezt hajtogatja mind' azóta. — Ámde
Meg fogjuk őt gátolni. — Most tehát

Segítsenek kifőzni tervemet;
 Jerünk szobámba, mert itt bármikor
 Meglephet bennünket vagy más, vagy ő. (*Mind el.*)

III. jelenet.

Balla, Réti (*jönnek a középső ajtón*).

Réti. A hogy kívántad, akként van az ügy.
 A polgármesterrel beszéltem; ő kész
 Tanácsülésben sürgetőn kívánni
 Betöltését egy irnok-állomásnak,
 A mely aztán bizonynyal a tied.

Balla. Fogadd köszönetem; hisz' egyebet
 Nem adhatok; pedig sokat tevél
 Velem, s miért? — hogy egy fődél alatt
 Tanultunk hajdan lelkesedni szépért,
 Jóért, hogy együtt voltunk gyermekek,
 És együtt ápolók reményeink,
 Melyek, lásd, vén koromig csaltanak
 Kaczéran játszva mind eddig velem,
 S most hagytak el galádul —

Réti. No, öreg,
 Elég az aggságból; vigasztalódjál.
 Érzékenyebb vagy tán, mint kellenék.

Balla (*hevesen*). Nem, Istenemre! Érzem itt (*szi-
 [vére mutatva)* a szúrást,
 Mely mindakettőt sebzé egyaránt:
 A színészt s a barátot... Hát legyen!
 Kimondtam a szót. Köszönet neked,
 Tisztelt barátom —

Réti. Ej, egy szót se szólj

A köszönetről többé, mert bizon
 Neheztelésre késztesz engem is.
 Hallgass meg inkább, édes öregem.
 Olyat készülsz most tenni, mely, tudom,
 Ellenkező egész valóddal és
 Számodra várt nyugalmat nem hozand.
 Szakitni multaddal, a szép varázsszal,
 A mely idáig pályádhoz bűvölt;
 Egy megszokott eszményi szebb világból
 A próza szűk körébe szállni le —
 Öreg barátom, jól meggondolád?

Balla. Meg, s azt hiszem, nincs többé semmi vágyam
 Járdalni a dicsőségnek sikamlós
 Deszkáin.

Réti. Úgy? Te azt hiszed? Nom lám, még
 Biztos magad se vagy, csak úgy hiszed.
 Hát hogyha majd csendes magányodon
 A régi tündér képe megjelen
 És visszahív, mit fogsz felelni?

Balla. Rám

Tündérigézet nem hat; megszokám
 Hiú kecsegtetést úgy venni, mint
 Tünőke fényt; hisz' a színészi pálya
 Csak álmodásból s ébredésből áll.
 Királyi álom — koldús ébredés! . . .

Réti. Te már ez ellentétet megszokád:
 Lebegni próza s költészet között,
 S azért mondom, ha tán csupán a prózát
 Kell majdan érzened, nehéz leszen.

Balla. Nem, nem, barátom. Edzett már e szív,
S nincs oly dolog többé, mit elviselni
Ne lenne képes.

Réti. Hát rabszolga munkát
Fog-é végezni majd nyugton, a ki
Költők tolmácsa volt a szinpadon?
Mert irnok dolga másolás, barátom.
S hideg, száraz fogalmazványokat
Másolni délig, délután szünetlen
Rabszolgamunkával fölér.

Balla. Igaz;
De én e munkát megszoktam korán;
Hisz' a nyomorral küzdve annyiszor
Néhány krajczárnyi díjért másolék
Szerepeket s egész darabokat.
Kedvvel tevém mégis, nem zúgolódtam,
Oh, hisz' pályám szerelme biztatott!
(*fájdalommal*)
Most már ezt a szerelmet is kiölték
Belőlem . . .

Réti. Nem zavarlak hát tovább,
Magadra hagylak, gondolj és határozz. (*El*).

IV. jelenet.

Balla, Ákos (*a baloldali ajtón bejön, megáll s egy darabig nézi a merengő Ballát*).

Ákos. Bátyám!

Balla (*kedvetlenül*). Te vagy?

Ákos. Én; szóvivője annak,

Ki nem bűnös, csak ön előtt, mivel
 Nemes hevében — büszke lelke súgván —
 Ön félre érté nagybátyám erélyét,
 Mely végre is az ügynek szólt, nem önnek.

Balla (*némi gúnynyal*). Nem énnem? Valóban? Hej,
 [öcsém,

Sok mindenen ment át a vén színész,
 Többszörte látott bús, mint vig napot,
 Tapasztalt gögöt, megvetést, lenézést;
 Eltúrte mind békén, hisz' sorsa ez,
 Csak egy, csak egy fáj igazán, öcsém:
 Ha meggyalázzák egyszer azt a multat,
 Melyért egy élet lett az áldozat!

Ákos. De ki gyalázta hát meg?

Balla. Eh, ne kérdd;

Jelen voltál te is, jól láthatád,
 Miként dühöngve bátyád, tudatában
 Annak, hogy ő igazgató, hogy „igy meg
 Úgy . . . itten ő parancsol . . . nincs kivétel . . .“
 S a többi. Én meg ottan köztetek,
 Kezdő gyerkőczök közt, csak hallgaték;
 Fájdalmam és a szégyen, büszkeség, düh
 Lezárták ajkimat. S mindez miért?
 Mert nem akartam bujni oly szerepbe,
 Mely nem nekem való.

Ákos. Hadd szóljak én is;

Lám, igazam van, Balla bácsi, mert
 Valóban félreértés itt a baj.
 Hát Balla bácsi sem lehet kivétel,
 Ha egyszer a szabály szabály marad,

S bizon, ha meg nem tartja, oly hibás,
 Miként a többi. No de hát a bátyám
 Csak azt akarta megmutatni, hogy
 Legjobb barátjának se kedvez akkor,
 Ha a szabály forog kérdésben, és
 Nem tūr kivételt a közakarát.
 A mit tett, látszatból tevė, a mig
 Szivėben megszólalt a jóbarát
 S kéré bocsánatát a jóbarátnak.

Balla. Elég. Hisz' nem kívánhatom te tőled,
 Hogy bátyád ellen légy védelmezőm,
 De menteni se mentsd. Ne szólj — eredj . . .

Ákos. Neheztelése hát engem is ér?

Balla *(tagadólag int).*

Ákos. Tapasztalom. Pedig nincs igaza,
 Mert nem rokonvér késztet védelemre,
 Hanem az érzés, mely szivemnek úgy fáj,
 Ha meghasonlásukra gondolok.
 Édes, jó Balla bácsi, higye el,
 Hogy nemcsak önre kinos e dolog,
 Nagybátyám is, szegény, e két napon
 Levert, határozatlan, tétova —

Balla. Elég határozott volt, a mikor
 Lehordott annyi ember hallatára,
 S nem volt levert cseppet se, a mikor
 Nagy fennen azt veté szememre, hogy
 „A vén színésznek esze több lehetne . . .“

Ákos *(csillapító mozdulatot tesz).*

Balla. Hiába' integetsz, úgy volt biz' az
 Mind egy betűig. *(Keserűen.)* Vén színész! . . . No vén

Szinész, legyen tehát eztán eszed,
S vedd a világot úgy, a hogy van!

Ákos. Igazán

Megfoghatatlan Balla bácsinak
Viselkedése.

Balla. Hogy megfoghatatlan

Előtted, azt tudom. Mi vagy te még?
Ifjú fa, melyet gonddal őrzenek
Gyümölcsét lesve, várva nagy mohón,
S ha egy-kettő mosolyg a zöld levél közt,
Dicsekszik gazda, kertész szüntelen.
Oh, voltam én is „bonviván szerelmes“,
Milyen te most, oly ifjú, üde fa,
Csupán parádénak való a szín-
Padon; csak egy kicsiny szerepemért
Volt bő dicséret, taps, kényeztetés;
Pillangó voltam, czifra, tarka, himes! . . .
Hanem mindig nem lesz ez így, öcsém;
A lepkekor majd szépen elröpül;
A gyenge fából vén fa is leszén,
S a vén fát — érted-é, öcsém — a melynek
Gyümölcse ezreknek volt élvezet,
A vén fát most már tépheti vihar,
Hadd messe, sértse bárki, védelem
Számára nincsen. Hej, bizon pedig
A vén korban nehéz a gyógyulás!
Öreg színésznek sorsa ez, öcsém.
Hogy értenél te engem, vén színészt?
Hagyj hát magamra . . .

Ákos. Hallgasson reám!

Hisz' máskor is volt úgy, hogy egybe', másba'
 A véleményök eltért; ám azért
 Ki gondolt volna szakadásra? Ily
 Baráti frigy könnyen nem törhető szét.

Balla. Ne szólj barátságról többé nekem,
 Nem létezik, tudom most már. — Igaz,
 Egymást mi is barátoknak tekintők,
 Kis és nagy dolgokon ha összekaptunk,
 Kibékülénk megint. — De most, öcsém,
 Kigyó csúszott közénk — tudod? — kigyó:
 A rang féltékenynyé teszi a gyöngét;
 Bátyád bizalma meggyengült irántam,
 Azt hitte, hogy barátságunk czimén
 Függetlenségre gondolok, tehát
 Nyakam szegé az első alkalommal!

Ákos. Rosszúl itéli meg, bátyám, barátját;
 Mert én tudom, hogy nem hibás, csupán
 Igazságosnak óhajt látszani
 A társulati dolgokban, nehogy
 Fegyvert kovácsoljon kivételekből
 Később a társulatnál bárki is.
 És bizva a baráti szeretetben
 Önnel, mint jóbarátjával akart
 Példát mutatni. Rosszul tette bár,
 De nem rossz szívvvel, azt szavamra mondom.

Balla. Öcsém, azt tennie nem volt szabad!
 A törszúrás, habár mosolyogva adjuk,
 Azért csak fáj s lehet halálos is.
 Nekem nagyon fáj, azt tudom, s leginkább
 Azért, mert vén koromra azt reméltem,

Hogy annyi küzdés, öncsalás fejében
 Egy kis magános révparthoz jutok,
 A hol kedves verőfényén a multnak
 Fölmelegülve intem, biztatom
 Az ifjú pályatársakat . . . De hát
 Mit is kesergek! . . . Hej, Petúr, Petúr,
 Hogyan zsibong lelkembe' mindenik
 Szavad mostan! . . . „Hej, félre oktalan
 Aggodalom! Mit használ itten a fog-
 Csikorgatás? Bolondos agyvelő!
 Epét okádna itten a békességes
 Túrés, kiáltva: ördög és pokol! . . .“

Ákos. Bátyám, idézzek én is e jeles
 Tragédiából? Mit is mond Simon bán:
 „Még hiszem,
 Tán jóra fordulhat minden! . . .“

Balla *(mélázva, Petúr szavaival felel)*.

„Dicső fény-
 Csillag! *(hirtelen gúnyolva)* Lopott fény! — Ej!
(a jobboldali ajtó felé indulva)
 Jó éjszakát!“ *(El.)*

V. jelenet.

Ákos, később Ilon.

Ákos. Szegény jó Balla bácsi, mennyit is
 Szenvedhetett e két nap, mert hiszen
 Egész lélekkel csügg e háladatlan
 Pályán s igazgató bátyám bizon
 Kiméletlen volt egy kissé iránta.

De még nincs veszve minden; az öreg
 Petúrt idézé, kedvelt szerepét,
 S tervünket ez nagyon elősegíti.

Ilon (*jön*). Hol van atyám?

Ákos. Szobájában. Imént
 Hagyott itt; igazán levert.

Ilon. Ilyen

Azóta mindig; soh'se láttam így,
 S éppen azért félek, hogy hasztalan
 — Kiengesztelni őt — minden kísérlet.

Ákos. A büszke lelkek ingerlékenyek,
 S az ingerlékenység még fokozódik
 A korral. Így van Balla bácsi is;
 Képzelt sérelme majd néhány napig
 Sajog még, aztán szépen csillapul.

Ilon. Későn leszen. Néhány nap múlva minden,
 Mi ekkorig vezérlé életünket
 S jövőnk édes reménynyel biztatá,
 Minden megváltozik. Hajh, érezem,
 Hogy édes álmaimból mily rideg
 Lesz nem sokára ébredésem.

Ákos. Minő

Beszéd ez, Ilkám, mit sejtet velem? —

Ilon. Megértett ön barátom, azt hiszem;
 Ne kényszerítsen, hogy kimondjam azt,
 Mit elgondolnom is nagy fájdalom.

Ákos. Nem, nem. Ilonkám! inkább elhiszem,
 Hogy Balla bácsi nem szerette lányát
 Soh'sem, mint azt, hogy ez erőszakot
 — Vagy hogy nevezzem e különczködést,

A melylyel úgy meggyötri önmagát —
Hogy rá tukmálja ezt még másra is . . .

Ilon. Oh bár ne volna úgy; de én tudom,
Hogy boldogságunk összeütközik
A büszke sziv sértett érzelmivel!

Ákos. Ez nem lehet, nem! . . . Örült gondolat! . . .
Bocsásson meg kifakadásomért,
De hát lehetek-é nyugodt, midőn
Arról van szó, hogy egy beteg kedély
Ragályt leheljen még azokra is,
Kik élni egymásért most kezdenek?
Ezt a szerelmet megtagadni annyi,
Mint harczra hívni, a mi szent, jogos.
S én esküszöm, Ilon, hogy kész leszek
Önért mindenre —

Ilon (*esdeklőleg*). Csendesen, barátom!

Atyám meghallaná . . .

(*meglátva az ajtóban megjelenő Ballát*)

ah, vége, vége . . .

VI. jelenet.

Előbbiek, Balla.

Balla. Hagyd őt, leányom, hadd beszélje ki,
Mi szivén van. Ugyis minden szavát
Hallottam és rossz néven nem veszem,
Hisz' úgy mondá, a hogy érezte is.
Szeret, azt mondja, téged, s én hiszem,
Mert nyilt szivű, becsületes fiú,
Hozzá derék is; ámde férjedül —

Ákos *(izgatottan félbeszakítja).*

Oh, bátyám, ki ne mondja ezt a szót,
Az égre kérem, zárja lelkibe
Olyan mélységre, hogy még álma is
Veszítse el nyomát!

Balla *(félbeszakított szavait folytatva).*

— de férjedül

El nem fogadhatom, s te is lemondasz
Örökre róla...

Ilon. Oh, atyám, atyám!...

Balla. Tudom, hogy fáj; de meg kell lennie.

Ha mindketten nyugodtabbak leszünk,
Okát jobban kifejtem; most csak ennyit:
Hol a barátság megsebeztetett,
Ott a rokonság balzsam nem lehet!

Ákos. De édes bátyám, mit vétettem én
Ön ellen?

Balla. Semmit, légy nyugodt.

Ákos. S Ilon

Se vétett, úgy-e? mért legyünk tehát
E sajnós eseménynek épp' mi ketten
Az áldozatja?

Balla. Hagyj magunkra, Ákos.

Ákos. Nem, épp' e pillanatban semmiért nem!

Balla. Ugy hát távozni késztesz. Jer, Ilon.

Ákos *(elējök állva, kérőleg).* Édes, jó Balla bátyám,
elmegyek,

Ha úgy kívánja. Egyet még csupán,
Csak egyet engedjen remélnem, azt, hogy
Határzatát megváltoztathatom.

Balla. Megfontoltam.

Ákos. Jó. Én azért le nem
Mondok reményemről. Isten önökkel! (*El.*)

VII. jelenet.

Balla, Ilon.

Balla. Szegény fiú! — Sajnálom igazán.
Nem részes bátyja tettében, de hát —

Ilon. Minő igaztalan vagy, lásd, atyám;
Szereted Ákost magad is, de minthogy
Belényesinek öcsöcse, és csupán
Ezért, nem másért — eltaszítod őt.

Balla. Leány, te nem beszéltél eddig így.
Hát összeesküvés van ellenem,
S talán leányom a fő szóvivő?

Ilon. Ne félj, atyám, lányodba' bizhatol,
Hanem bocsáss meg néki, ha kiönti
Szívét előtted. Eddig hallgaték;
Mi néked fájt, szint' annyi fájdalom
Volt nékem is; csak az nem nyugtatott meg,
Mért mondjak én le Ákosról, holott
Kezem megkérte már előbb, s te nem
Tagadtad tőle meg.

Balla. Elég, ha most
Tudtára adtam elhatározásom;
Szóval: ti egymáséi nem lehettek.

Ilon. De hát, az Istenért, atyám, miért nem?
Erről világosíts föl!

Balla. Ej, Ilon,

Nem az vagy, a kiben eddig szerettem
 Az engedelmes és okos leányt.
 Másképp beszélek hát veled. — Tudod
 Mi a szerelem? . . . Jó váratlanul,
 Meglep, mikor reá készülve nem vagy,
 Egész valódat rabbá nyűgözi
 És kényeként bánik veled; mikor
 Aztán a mámorból kijózanít,
 Ott hágy üres kebellet. Hajh, a szini
 Pályán e csalfa tündérnek nyomán
 Több bú terem, mint boldogság, mivel
 Könnyelműséggel jár karöltve és
 Szegénységgel.

Ilon. Atyám, te csak sötét
 Képet mutatsz elém, azomba' nem
 Nyugtatsz meg. A szegénység ismerősöm,
 Semmit se félek tőle; azt pedig,
 Hogy egyikünk is könnyelmű legyen,
 Előre Isten tudja csak; s ha így
 Fordulna is, vajon kit vádolunk?
 Senkit, csak önmagunkat.

Balla. Oh, ha tudnád,
 Hogyan fáj mindenik szavad nekem! . . .

Ilon. De kedves jó apám, bocsáss meg, én
 Nem értelek, csupán elgondolom,
 Mi az, mi téged úgy aggaszt miattam:
 Ha föltett szándokodban megmaradsz
 S lelépsz e pályáról, nekem te tőled
 Távol kell élnem? (*megöleli*) Oh, ki mondja azt?
 Nem lesz-e egy hely szűk lakunkban is

Számodra, hol nyugodtan élve, majd
Körül veszünk gyöngéd szeretetünkkel?

Balla. Nem, nem soha! A hogy mondád, mi úgy
Nem élhetünk — *(tétovázva)* én nem tudom, miért?
De azt hiszem — mit is beszélek itt! . . .
Fejem zúg . . . *(szívére)* s itt fáj — *(kitörve)* Ilka,

[Ilka, te

Nem úgy szeretsz engem most, mint előbb;
Ákosra gondolsz inkább, mint atyádra . . .

Ilon *(nehány pillanatig meglepetve nézi atyját,
aztán önérzettel)*

Nincs igazad, atyám; lelked borús,
Homályosan lát és ítél, s mivel
Hajlóbb gyűlölni most, mintsem szeretni,
Tagadni kész minden szeretetet,
Még lányodét is; oh hidd el pedig,
Lelkem több hévvel nem ölelt soha,
Mint most, e bús körülmények között.
Szeretem, igaz, Ákost, ámde más
Ez érzés, nem gyöngíti meg amaszt.
Mily mondhatatlan érzet az, atyám,
Ha tudjuk, hogy szerettetünk s viszont
Szerelmet érzünk. Oh, ne nézz azért
Más szemmel engem; hisz' te jól tudod,
Hogy odaforrtam kebledhez. Anyám
— A hogy mondád — korán árván hagyott,
S helyette is téged szerettelek,
De én magam több szeretetre vágytam.
Nem volt anyám, gyöngéden ápoló,
Nem volt, ki dadogásom értené,

Nem, a ki édes dallal, szép mesével
 Álomba ringat —

Balla. Oh, ne szólj, ne szólj! . . .

Ilon. Így nőtem én föl; s lásd, atyám, a hogy
 Jobban föl tudtam fogni helyzetem,
 Érezni kezdtem azt, hogy énnekem
 A sors adósom; s azán vártam egyre,
 Szivembe' hordva folyvást a hiányt.
 Egyszer véletlenül találkozott
 Szemem az Ákoséval s lelkemen
 E pillanat nagyot változtatott,
 Bús arczú multam eltűnt hirtelen,
 Helyét egy égi kép foglalta el:
 Ajkán mosoly, szemében biztatás,
 Csengő szavában édes üdvigéret.
 E képet én reménynek gondolom;
 Ez csal szememre álmot este; reggel
 Csak ez mosolyg felém, ha ébredek,
 Imádságomba eszmét ő sugall.
 Érzek gyönyört és nem tudom, mitől,
 Csak azt tudom, hogy a nap sugarában,
 A fésző rózsabimbó mosolyában,
 Az énekes madárka kepliből
 Ez a csodás gyönyör tűnik elém;
 Ezt érzem csendes éjnek idején,
 Midőn a csillagokra föltekintek
 S szeretném boldogan megsúgni mindnek
 Mit érzek. . . Atyám, én azt hiszem,
 Ez a vágyó gyönyör a szerelem!

Balla *(egyre élénkülő figyelemmel Ilon arczát nézve).*

Az, az, leányom.

Ilon. Ládd-e, jó atyus,
Mikép lehetne ellent állanom
E mondhatatlan érzésnek, hiszen
A nagy természet nagy hatalma ez,
S én, gyöngé nő, daczoljak véle tán? . . .
De, jó apuskám, hát te se daczolj!
Jer, békülésre vár igazgatónk;
Ákos csupán azért járt itt imént,
De meg se hallgatád szegény fiút.

Balla (*heves mozdulattal*). Ne többet erről, ha sze-
[rets valóban.

Ilon (*búsan*). Ugy hát, atyám, hiába' minden itt.
E kérés volt végső kísérletem,
Szivem hajtott rá, óh, mert megszakadni
Készült a fájdalomtól. Most tehát
Tudom, mi vár reám, s hozzá fogok
Kiúzni vágyat, érzést mind szivemből.
De hogyha majd erőm nem lesz elég
E nagy munkához, óh, kitől nyerek? . . .

Balla (*Ilon kezét megfogva, a megindulás hangján*).
Minő szép lelked van, szegény leányom,
Méltó a boldogságra. (*Hirtelen elhatározással*) Én
[nem is

Leszek szétoszlatója álmaidnak!
Kövesd szived suggallatát, szeresd
Ákost, derék fiú. Nekem elég
Lesz tudnom azt, hogy gondoltok reám
És néha napján majd föl is kerestek.

Ilon. Nem, nem! Így ne legyek az Ákosé!

Elhagyjalak, atyám? Nem, soha sem!
 Megedzem szívemet jól s megtanítom
 Lemondani. Hiszem, hogy ad erőt
 A kötelesség és szeretetem.

Nem hagylak el, itt élek oldaladnál,
 Leszek vidámitód, vigasztalód;

Oh, mert jön olyan pillanat, mikor

Vigaszra lesz szükséged, jó atyám. (*Ballára borul*)

Balla. Kedves leányom, drága gyermekem! (*Csókolja*)

VIII. jelenet.

Előbbiek. Gizella.

Giz. (*az utolsó szavak alatt megjelenik az ajtóban,
 kis ideig megáll, aztán vidáman*)

No hál' Istennek, valahára hát

A rettegésnek vége. (*Közéjük lépve*) Bácsikám,

Bizon sok könnyek volt az okozója;

Szegény Ilonka annyit sirdogált

Szobámba', hogy felét helyette én

Végeztem volna szivesen; de én

Sokáig sirni nem tudok; hiába'!

Balla. Boldog leányka, mért is sirna, hogyha
 Nincs semmi ok rá?

Giz. Oh, hogy is ne! Lám,

Hát az örömben sirni nem lehet,

Mint Ilka most? (*Ilonhoz*) Hanem most már elég;

Szívemre hadd szorítsalak, jer — és

Hadd mondjam azt el forró csókjaimmal,

A mit boldogságodra kér szívem.

Mert én a szóval is csak úgy vagyok,
 Hogy megcsókollak inkább százszor is,
 Mint hogy frázist keressek. Nos, Ilon,
 Ákossal aztán légy boldog! tudod? . . . (Összeecsó-
 [kolja, aztán Ballához fordulva)

Rossz bácsi, hogy megijesztett, nő lám!
 Hiszen Ákosnak minden gondolatja
 Ilon, s viszont Ilonnak Ákos; azt
 Hiszem, jobban szeretni nem lehet,
 Mint ők egymást; és bácsi zsarnokul
 Közéjük lép, hogy elszakítsa őket,
 S miért? mert az öreg Belényesit
 Meggyűlölé, hát konzekvenczia,
 Hogy a fiatal Belényesi is
 Kegyet veszítsen! . . .

Ilon. De, Gizella, kérlek,
 A helyzettel nem vagy tisztában —

Giz. Csitt!

Sirtál elégszer, én meg hallgaték;
 Készülj te most a hallgatásra, én
 Beszélni készültem. (Ballához) No, bácsi, hát
 Bizon meg kell lakolni egy kicsit
 Azért, hogy megzavarta örömünket
 S két nap siralmas volt az életünk.
 Fél, úgy-e? — No, ne féljen hát, ma még
 Nem kap ki, elmarad más alkalomra.
 Hanem legyen szabad megtudnom azt,
 Mi mozdítá elő e szép sikert?

Ilon. Minő sikert, Gizella?

Giz. Hát talán

Nem csalt szemem, a hogy imént beléptem?
 Atyád karolva tartott s csókjait
 Hinté reád. Én azt hiszem, hogy ez
 Ha többet nem jelent, hát legalább
 Annyit, hogy kedvező jelnek vegyem.

Ilon. Atyám szándéka még nem változott.

Giz. Mi volt hát az beléptemkor?

Balla. Leányom

Nemes szivéről a legszebb bizonyosság.
 Ő kész szerelméről lemondani
 Csupán azért, hogy engem el ne hagyjon.
 Ez, úgy-e, sok még áldozatnak is?
(Ilonhoz) Nem, lányom, azt el nem viselhetem,
 Hogy én miattam légy boldogtalan!

Ilon. Minő boldogság lenne az, ha téged
 Magadra hagyva tudnálak s talán
 El is hagyatva? — Ákos megbocsát,
 Mert jószivű és tudja helyzetem.

Giz. No ez ki volna hát gondolva szépen;
 Csakhogy nem hagyjuk abba', Ilonám!
 Lássuk: kinek könnyebb lemondani,
 Te néked-é egy élet örömről,
 Vagy bácsinak arról az élvezetről,
 Hogy még tovább is duzzogjon s talán
 Azt higye, hogy a mit tesz férfias?
 Biz' úgy tetszik nekem, hogy bácsikám
 Legjobban azt cselekszi, hogyha szépen
 Kibékül s elszavalja majd Petúrt,
 Mert úgy tudom, holnap „Bánk-bán“ leszen,

No rajta, édes bácsikám, hamar,
Készüljön, — itt a próba ideje!

Balla. Kedves teremtés, hogy szivére vall!
Ne kényszerítsen engem, Gizikém,
Hogy azt tegyem, mit tilt önérzetem.
Nem tudja azt kegyed, mi fáj nekem.
Nem gyermekes makacsság, duzzogás, dacz
— A mint kegyed mondá — viseletem;
Sem eldobott szóért fölpattanás;
Más ok van itt, mélyen a szivbe' lent,
Ne várja azt, hogy újra fölfakaszszam!
Majd egyszer elbeszélgetünk s talán
Elmondok akkor egyet-mást. Hiszen
Lakásom itt lesz; édes atyja meg-
Fogadtatá velem. Ő jó barát;
A multa szivesen emlékezik,
Azért adott házában is lakást,
Hogy többször elmerenghessünk a régi
Időkön s ifjú kedvteléseken.
Eztán pedig végkép együtt leszünk,
Itten peregnék majd le napjaim
Nemes szívű barátom oldalán.
Gizellám, lássa, egy álom ez is,
S a szép álmot miért zavarni meg? . . .

Giz. Erélyes hangon kezdtem, mit se használt;
Határozottan léptem föl — s Ilon
Érzékenykedni kezdett, bácsi meg
Komoly dolgról ejte szót, hanem
Magát a dolgot elhallgatja; hát most
Mi van még hátra? Érzékeny leszek

Én is, kérésre hangolom magam.
(Ballához) Édes jó Balla bácsi, kérem önt,
 Nagyon szépen kérem, fogadja el
 A békülésre kész kezet; legyen
 Ismét a régi minden és nekem
 Lehessen alkalmam köszönteni
 Ilonkámát boldog menyasszonyul
 S önt, bácsi, mint vidám örömapát.
 No így lesz, úgy-e? Lássá, bácsi, minden
 Csupán magától függ. No, kérem önt;
 Könyörgök drága, kedves, jószívű,
 Egyetlen Balla bácsi, tegyen úgy!

Balla *(meghatottan)*. Ez angyalszivet, e napsugaras
 Kedélyt is meg kell szomorítanom? . . .
 Kegyed nem tudja, mit tesz az: egy élet
 Keserveit szivünkben hordani
 S balzsam gyanánt rá nem találni mást,
 Csupán pályánk szerelmét. Ime hát
 Kitárom lelkemet, fölfedve mind,
 Mi eddig benne mélyen rejtezett
 S miről saját leányom sem tudott.
 Családom ellenére lettem az,
 Mi eddig voltam. Életútamon
 A megvetés kísért és biztatóul
 Előttem a nyomor járt. Úgy-e, mily
 Kecsegtető kezdet? De itt belül
 Egy láng hevitett, melynek melegénél
 Eltűnt előlem a hideg közöny,
 A megvetést feledtem s a nyomort
 Megkedvelém. Erős volt a varázs,

Mely a színészethez kötött; pedig
 Számomra hajh, mi sok volt hátra még
 A szenvedésből; jó, hogy nem tudám
 Előre. — Volt egy húgom, mint kegyed
 Oly szép testben, lélekben; egyedül
 Ő volt irántam telve szeretettel,
 Ő könyezett csupán, hogy távozam a
 Háztól. Egyszer elfeledkezett
 Ő is, soká nem irt, míg egy napon
 Atyám rövid tudósítása jött:
 Hogy hosszú szenvedés után hugom
 Meghalt... Tehát még azt sem engedék,
 Hogy a halálos ágyon, vagy pedig
 Koporsójában láthassam! . . .

Giz.

Hisz' ez

Nagy szivtelenség, édes bácsikám!

Balla. Kegyetlenség! — s nekem nagyon, nagyon fájt,
 De kedvemet nem hogy meg nem szegé,
 Sőt még fokozta pályámon, hiszen
 Ezentúl abban leltem vigaszom.
 Eljöttek aztán a fényes napok,
 Siker sikert ért; ünnepelt levék;
 S hogy a szerencse rajtam remekeljen,
 Dicsőségemhez adta egy napon
 A boldogságot is: menyasszonyom
 Lett az, a kit nem volt elég szeretnem,
 Oh, mert imádtam is... Dehogy, dehogy
 Cseréltem volna sorsot bármelyik
 Fejedelmével a földnek! . . . Egész
 Éltemnek üdvössége lett e nő,

Ilonkám anyja; általa magam
 Jutalmazottnak érezém azért,
 Hogy úgy szerettem a színészetet . . .
 Szegény leánykám! . . . *(hangja elfogódik; elfor-*
[dul s szemét törli.]

Giz. *(részvétellel)* Balla bácsi, mért sir?

Balla *(némi szünet után)*. Színész voltam csupán és
 [semmi más;

Ő meg színésznő, egy azok közül,
 A kik könnyen veszik az életet . . .
 Nem volt elég az én szegény szerelmem,
 Az édes szóhoz ő kincset kívánt,
(szakadozott beszéddel)

S midőn akadt, ki megkínálta kincscsel
 Egy reggel engem . . . özvegyen . . . kicsiny
 Alig két éves gyermekét pedig . . .
 Árván hagyá . . . eltűnt —

Ilon *(az anyjáról mondottakat izgatottan figyelve, az utolsó szónál felsikolt)*. Irgalmas ég! . . . *(elalél.)*

Giz. Ilonkám! . . . Istenem! szegény leány! . . .

Balla *(segítségére siet)*. Édes leányom! . . .

Ilon *(magához térve)*. Köszönöm apám,
 Hogy ezt is elmondtad; most már tudom,
 Mi a teendőm; még csak egyre kérlek *(kezeit*
[összetéve])

Szegény anyámnak óh bocsáss meg és
 Engedd, hogy édes emlékezetét
 Tiszteljem ezután is . . .

Balla.

Megbocsáték.

IX. jelenet.

Előbbiek. Ákos.

Ákos. Jövök megint és újra küldetésben.

Bátyám, holnap „Bánk-bán“ leszen; a próbát
Már kezdenők, s Petúr nincsen sehol —
(nyomatékkal) Ó érte jöttem!

Balla (*Ákosra nem is figyelve*). Ennyi röviden

Az én történetem. — A sors kemény
Próbára tette, úgy-e, kedvemet
A szini pályán? S még sem vette el;
Az embert már csaknem megölte bennem,
De a színészt sértetlenül hagyá,
És én színész levék aztán egészen,
Szívvel, lélekkel, tettel, gondolattal.
De, hajh, a színész sem maradhatott
Bántatlanul; s ez lett a végcsapás...
Oh mondja meg Gizim, mi volna még
Rám lelkesítő ott a szinpadon?...

Ákos. A megbocsátás fenkölt érzete!

Oh, hogyha tudná, mily szorongva várja
Bátyámat az, ki jóbarátja volt,
Az most is és a sirig az leszen.
Csak egy szót! — azt, hogy megbocsát s megyek
Hirül viszem; meg lesz a békülés,
Feledve minden; Balla bácsi meg
A régi kedvvel játsza majd Petúrt.

Balla. Sem azt, sem mást ezentúl.

Ilon.

Oh atyám,

Mostantól fogva rajtam lesz a sor
Szerepemet hiven betölteni.

Nem tudtam eddig, mi vagyok neked,
Most már tudom: nem gyermeked csupán,
Vigasztalód egy kinos életért!

Ez a magasztos hivatás, atyám,
Osztatlanul kívánja lelkemet.

A szinpadnak tehát örökre búcsút
Mondunk; s legfőbb gyönyört az ad nekem,
Ha édessé tudok majd néha tenni
További éltedben néhány napot. (*Ballára borul.*)

Balla. Öcsém, Ákos, látod: számomra még
Van boldogság a szinpadon kívül!

Ákos. Hiába' mondja, bátyám, én tudom,
Hogy boldogsága teljes nem leszen.
Támadni fog lelkébe' majd egy ür,
Melyet be nem tölt semmi érzelem,
Csak egy. Nevét megmondjam?

Balla. Ne, ne mondd!
Tudom, mit gondolsz. Lesz elég erőm
Elnyomni régi vágyakat. Nekem
Nincs mit keresnem többé köztetek.

X. jelenet.

Előbbiek. Hamari.

Hamari. Alázatos szolgájuk! — Balla úr,
Néhány szóm volna önnel sürgetőn,
Direktor úr küld.

Balla. Nos, tán nem titok?

Hamari. Oh, kérem, legkevésbé sem titok.

Holnapra „Bánk-bán“ van kitűzve és
Igazgatónk azt kérdi tisztelettel,
Hogy Balla úr Petúr-t eljátsza-e?

Balla (*hevesen*). Nem, sem Petúr-t, sem mást! Többé
[reám

Ne is számitsanak; úgyis lejárt
A szerződéselem.

Hamari. Ezt mondjam tehát?

Ákos. Semmit se mondjon ön; várjon meg itt,
Együtt megyünk és én bizton hiszem,
Hogy Balla úr is jön velünk.

Balla. Csalódot.

Az volt talán a tervetek, hogy engem
Szinpadra csaltok „Bánk-bán“-nal?

Ákos. Való,

Hogy így gondoltuk azt előbb; de most
A véletlen segítségünkre jött:
A főispán úr holnap itt leszén,
És a darabot most már adni kell,
Mert úgy kívánják.

Balla. Kik?

Ákos. Először is

A polgármester úr.

Balla (*kedvetlenül*). Eh, bánom én?

Ákos. De mit csinálunk, bátyám, a szereppel?

Hamari. Azon esetre, hogyha Balla úr
Nem lép föl, másnak van kiosztva.

- Balla.** Aztán kinek? **Hát**
- Hamari.** **Bodorfynak.**
- Balla** (*hévvel*). **Petúr —**
 E nagyszerű, pompás, dicső szerep
 Bodorfynak kiosztva!... (*gúnynyal*) ha, ha, ha...
 Homályosulj el büszke, szép szivárvány,
 Magyar színészet!... Hah, kontárkodók!
 Petúr-t Bodorfy játsza — egy gyerek!...
 No, fordulj meg sirodban, jó Petúr!...
- Ákos.** De, bátyám, már bocsásson meg; igaz,
 Hogy ifjú még Bodorfy, ámde buzgó,
 Törekvő és tehetséges fiú.
- Balla** (*haraggal*). Mindegy; Petúr-t még nem játsz-
[hatja el
 Hisz' ez szentségtörés a szini pályán!...
- Giz.** De hát ha nincs más, bácsi, mit tegyen
 A jó igazgató úr? Végre is
 Valakinek csak el kell játszani?!
- Balla.** Mást adjanak, ne „Bánk-bán“-t!
- Hamari.** **Nem lehet,**
 Mert ezt kívánják általánosan.
- Balla** (*tünődve*). **Petúr — Petúr!... Dicső emlék a**
[multból...]
 Hányszor követte rengő tapsvihar
 Ábrázolásodat!... (*küzködve*) Ej, csillapulj,
 Te ingatag lélek... De hát lehet,
 Hogy a nagy költő remek alkotása
 Kontár kezekbe jusson?... És nekem

A művészetnek istene hogyan
 Bocsájtja ezt meg?!... (Az utóbbi szavaknál a
 többiek érdeklődve tekintenek Ballára, a
 háttérben pedig megjelenik Belényesi.
 Balla folyvást tépelődve)

Kedvelt szerepem!...

XI. jelenet.

Előbbiek. Belényesi.

Belény. (*előre jön*) Öreg barátom, oh, jól tudtam én azt
 Hogy van szivednek egy oly rejteke,
 Hol a művészet oltárképe áll;
 S mikor megnyilik ennek ajtaja,
 Te leborulsz ez oltárkép elé
 És hozzá hűtelen nem lész soha. (*Balla elfor-
 [dul. Belényesi vállára téve kezét)*
 Ne fordulj tőlem el; hiába' már
 Daczolnod, tenmagad árultad el,
 Hogy minden küzdelem hiába' volt;
 Mert nem lehet az ellen küzdeni,
 Mi életünkkel összeforrt. Mivel
 Pedig hogy így van, hát tudom,
 Hogy a neheztelésed is reám
 Csupán erőszakolt. No, lásd,
 Magam jövök, hogy megkövessenek.
 Nyujtsd jobbodat; fátyolt a perczre, mely
 Neheztelés magvát dobá közénk!
 Ma van tizenöt esztendeje éppen,

Hogy én Bánk-ot, te meg Petúr-t először
 Játszottuk együtt tapsvihar között;
 S emlékszel-é: a második szakasznál
 Két koszorú röpült felénk?

Balla (*még mindig elfordulva*). Igaz;

Ez volt első megérdemelt babér
 Pályámon. Ettől is megfosztatám:
 A tűznek martaléka lett, mikor
 Leégtém...

Belény. Én maig megtarthatám

S majd egy darabját od'adom neked;
 Megillet az, barátom, tégedet,
 A lelkes bajnokot, ki szüntelen
 Öröm s bú közt színész volt igazán
 Szívének minden dobbanásával.
 Sokáig élj, nemes barátom!

Mind. Éljen!

Balla (*megrázza Belényesi kezét*). Győztél fölöttem, im
[beismerem.

A vén színésznek több lesz hát esze,
 S majd ezután jobban megértelek.

Giz. Ilonkám, nos, nem volt-e igazam,
 Hogy Balla bácsi megbékül, s neked
 Korán lesz még lemondanod? A bácsi
 Nem fogja, azt hiszem, gátolni már
 A boldogságtokat!

Ilon (*megcsókolva Gizellát*). Édes Gizellám!

Balla. Közös boldogság napja lett e nap:
 Ilonkám s Ákos frigye tegye szebbé!

A vén Ballának meg nincs hátra más:
Küzd még tovább is, éhezik, ha kell,
Eltűri a lenézést, a nyomort,
Jót, roszt el — de csak színész marad. (Be-
[lényesihez])

Mostan pedig legyünk ifjak megint
És játszuk oly hévvel, miként előbb
— Tizenöt év előtt — Bánk-ot s Petúr-t, —
Menjünk próbára!

(Vége.)
